

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
 σε συνεργασία με το
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
«ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

ΔΙΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
 ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΙΣ Τ.Π.Ε. ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**Ήσυναισθηματική ανάπτυξη παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές
 ανάγκες/ αναπηρία**

Σταματίνα Σταμοπούλου, 736

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

Επιβλέπων Καθηγητής:	[Κωνσταντίνος, Λολίτσας, ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ, Ι.Π.Τ. - Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. "ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ"]
2 ^ο Μέλος:	[Ζωή, Καραμπατζάκη, , ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ, Ι.Π.Τ. - Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. "ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ"]
3 ^ο Μέλος	[Αγαθή, Σταθοπούλου, ΜΕΛΟΣ Ε.ΔΙ.Π., ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΠΑ.Δ.Α.]

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

Κομοτηνή/Αθήνα

2025

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία εστιάζει στη συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες/αναπηρία(ΕΕΑ/Α), αναδεικνύοντας τη σημασία της κατανόησης, της αποδοχής και της υποστήριξης των ψυχοσυναισθηματικών τους αναγκών στο πλαίσιο της σύγχρονης εκπαίδευσης. Η μελέτη έχει θεωρητικό και βιβλιογραφικό χαρακτήρα και αναλύει τη συναισθηματική ανάπτυξη με βάση σημαντικές θεωρίες, όπως τα ψυχοκοινωνικά στάδια του Erikson, η συναισθηματική νοημοσύνη κατά Goleman και η θεωρία προσκόλλησης του Bowlby. Εξετάζονται επίσης τα στάδια της συναισθηματικής ανάπτυξης, καθώς και οι παράγοντες που την επηρεάζουν, όπως η οικογένεια, το σχολείο και το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις ψυχοκοινωνικές ιδιαιτερότητες των παιδιών με ΕΕΑ/Α, στις συναισθηματικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν – όπως άγχος, χαμηλή αυτοεκτίμηση και κοινωνική απόρριψη – και στον ρόλο της ενσυναίσθησης και της κοινωνικής αποδοχής. Η εργασία εξετάζει τις διαφοροποιημένες συναισθηματικές ανάγκες ανά τύπο αναπηρίας (ΔΑΦ, ΔΕΠΥ, νοητική υστέρηση) και τονίζει τη σημασία ενός θετικού ψυχοκοινωνικού σχολικού κλίματος. Αναλύεται επίσης ο ρόλος του εκπαιδευτικού, η συναισθηματική αγωγή στο σχολείο, η σχέση εκπαιδευτικού-μαθητή και η αναγκαιότητα συνεργασίας με γονείς, ειδικούς και ψυχολόγους.

Τέλος, παρουσιάζονται προσεγγίσεις και παρεμβάσεις που μπορούν να υποστηρίξουν τη συναισθηματική ανάπτυξη, όπως η κοινωνική και συναισθηματική μάθηση, δραστηριότητες παιχνιδιού και τέχνης, και προγράμματα ενίσχυσης της συναισθηματικής νοημοσύνης. Η εργασία καταλήγει στη διαπίστωση πως η συστηματική και στοχευμένη υποστήριξη των παιδιών με ΕΕΑ/Α είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση της ισότητας, της συμμετοχής και της ψυχικής ευημερίας τους στη σχολική και κοινωνική ζωή.

Λέξεις-κλειδιά: συναισθηματική ανάπτυξη, ειδικές ανάγκες, αναπηρία

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Booth, A., Sutton, A., & Papaioannou, D. (2016). *Systematic approaches to a successful literature review* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Booth, W. C., Colomb, G. G., & Williams, J. M., Bizup, J., & FitzGerald, W. T. (2016). *The craft of research* (4th ed.). University of Chicago Press.
- Brackett, M. A., Elbertson, N. A., & Rivers, S. E. (2019). *Emotionally intelligent classrooms: SEL practices for supporting students and teachers*. Yale Center for Emotional Intelligence.
- Broomhead, K. E. (2019). Acceptance or rejection? The social experiences of children with special educational needs and disabilities within a mainstream primary school. *Education 3–13*, 47(8), 877–888.
- CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning). (2023). *Framework for Systemic Social and Emotional Learning*. <https://casel.org/framework/>
- Cate, P., Ineke, M., Schwab, S., & Hecht, P. (2019). Teachers' attitudes and self-efficacy beliefs with regard to inclusive education. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 19(1), 3–7.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Dalgaard, N. T., Bondebjerg, A., Viinholt, B. C., & Filges, T. (2022). The effects of inclusion on academic achievement, socioemotional development and wellbeing of children with special educational needs. *Campbell Systematic Reviews*, 18(4), e1291.
- Denham, S. A., Bassett, H. H., Zinsser, K., & Wyatt, T. (2012). How preschoolers' social–emotional learning predicts their early school success: Developing theory-based assessment. *Infant and Child Development*, 21(6), 667–686. <https://doi.org/10.1002/icd.755>

- Fink, A. (2020). *Conducting research literature reviews: From the Internet to paper* (5th ed.). SAGE Publications.
- Garbacz, S. A., Herman, K. C., Thompson, A. M., & Reinke, W. M. (2017). Family engagement in education and intervention: Implementation and evaluation to maximize family, school, and student outcomes. *Journal of School Psychology, 62*, 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2017.01.002>
- Hart, C. (2018). *Doing a literature review: Releasing the research imagination* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Heyder, A., Südkamp, A., & Steinmayr, R. (2020). How are teachers' attitudes toward inclusion related to the social-emotional school experiences of students with and without special educational needs? *Learning and Individual Differences, 77*, 101776.
- Imaniah, I., & Fitria, N. (2018). Inclusive education for students with disability. *SHS Web of Conferences*, (Vol. 42, p. 00039). EDP Sciences.
- Jennings, P. A., & Greenberg, M. T. (2009). The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research, 79*(1), 491–525. <https://doi.org/10.3102/0034654308325693>
- Jones, S. M., McGarrah, M. W., & Kahn, J. (2021). Social and emotional learning: A critical perspective. *The Future of Children, 31*(1), 29–53. <https://doi.org/10.1353/foc.2021.0001>
- Lambert, N., & Frederickson, N. (2023). Inclusion for children with special educational needs: How can psychology help? In *Educational Psychology* (pp. 68-90). Routledge.
- Mahoney, J. L., Weissberg, R. P., Durlak, J. A., & Domitrovich, C. E. (2020). *Social and emotional learning in schools: From programs to strategies*. Guilford Press.
- Mayer, J. D., Caruso, D. R., & Salovey, P. (2016). The ability model of emotional intelligence: Principles and updates. *Emotion Review, 8*(4), 290–300. <https://doi.org/10.1177/1754073916639667>

- Mertens, D. M. (2019). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods* (5th ed.). SAGE Publications.
- Mitchell, D., & Sutherland, D. (2020). *What really works in special and inclusive education: Using evidence-based teaching strategies* (3rd ed.). Routledge.
- Nilsen, S. (2020). Inside but still on the outside? Teachers' experiences with the inclusion of pupils with special educational needs in general education. *International Journal of Inclusive Education*, 24(9), 980-996.
- Oberle, E., Domitrovich, C. E., Meyers, D. C., & Weissberg, R. P. (2016). Establishing systemic social and emotional learning approaches in schools: A framework for schoolwide implementation. *Cambridge Journal of Education*, 46(3), 277–297. <https://doi.org/10.1080/0305764X.2015.1125450>
- Page, A., Charteris, J., Anderson, J., & Boyle, C. (2021). Fostering school connectedness online for students with diverse learning needs: Inclusive education in Australia during the COVID-19 pandemic. *European Journal of Special Needs Education*, 36(1), 142-156.
- Pappas, M. A., Papoutsi, C., & Drigas, A. S. (2018). Policies, practices, and attitudes toward inclusive education: The case of Greece. *Social Sciences*, 7(6), 90.
- Prest, J. L., Bowman, N., & Rose, C. A. (2020). Creating inclusive classroom communities through social and emotional learning to reduce social marginalization among students. In *Accessibility and diversity in education: Breakthroughs in research and practice* (pp. 102-120). IGI Global Scientific Publishing.
- Punch, K. F. (2014). *Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches* (3rd ed.). SAGE Publications.

- Ralić, A. Ž., & Marković, J. (2024). Social and emotional competencies of students with special educational needs in inclusive education. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 24(3), 809-820.
- Ridley, D. (2012). *The literature review: A step-by-step guide for students* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Rivers, S. E., Brackett, M. A., Reyes, M. R., Elbertson, N. A., & Salovey, P. (2013). Improving the social and emotional climate of classrooms: A clustered randomized controlled trial of the RULER approach. *Journal of Educational Psychology*, 105(3), 811–826. <https://doi.org/10.1037/a0032093>
- Shaeffer, S. (2019). Inclusive education: A prerequisite for equity and social justice. *Asia Pacific Education Review*, 20(2), 181-192.
- Shutaleva, A., Martyushev, N., Nikonova, Z., & Savchenko, I. (2023). Sustainability of inclusive education in schools and higher education: Teachers and students with special educational needs. *Sustainability*, 15(4), 3011.
- Stepanova, G. A., Tashcheva, A. I., Stepanova, O. P., Menshikov, P. V., Kassymova, G. K., Arpentieva, M. R., & Tokar, O. V. (2018). The problem of management and implementation of innovative models of network interaction in inclusive education of persons with disabilities. *International journal of education and information technologies. ISSN*, 2074-1316.
- Taneja-Johansson, S., & Singal, N. (2025). Pathways to inclusive and equitable quality education for people with disabilities: cross-context conversations and mutual learning. *International journal of inclusive education*, 29(1), 1-16.
- Thomas, G. (2021). *How to do your research project: A guide for students* (5th ed.). SAGE Publications.

- UNESCO. (2020). *Inclusion and education: All means all – Global education monitoring report* 2020. UNESCO Publishing.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>
- Van Mieghem, A., Verschueren, K., Petry, K., & Struyf, E. (2020). An analysis of research on inclusive education: a systematic search and meta review. *International Journal of Inclusive Education*, 24(6), 675-689.
- Walliman, N. (2017). *Your undergraduate dissertation: The essential guide for success* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Wearmouth, J. (2022). *Special educational needs and disability: The basics* (4th ed.). Routledge.
- Woodcock, S., Sharma, U., Subban, P., & Hitches, E. (2022). Teacher self-efficacy and inclusive education practices: Rethinking teachers' engagement with inclusive practices. *Teaching and teacher education*, 117, 103802.
- Zweers, I., de Schoot, R. A. V., Tick, N. T., Depaoli, S., Clifton, J. P., de Castro, B. O., & Bijstra, J. O. (2021). Social–emotional development of students with social–emotional and behavioral difficulties in inclusive regular and exclusive special education. *International Journal of Behavioral Development*, 45(1), 59-68.